

HAMDULLAH SUPHİ VE GAGAUZLAR

Editörler

Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ

Doç. Dr. Alper ALP

TÜRK YURDU

ANKARA 2016

İÇİNDEKİLER

Takdim	9
Hamdullah Subhi • Halim SERARSLAN	11
Hamdullah Suphi (Tanrıöver) ve Türk Ocakları • Yusuf SARINAY	23
Millî Mücadele'de Yapılan Mitinglerde Türk Ocaklarının Rolü ve Hamdullah Subhi • Mehmet ŞAHİNGÖZ	33
Türk Kültür Coğrafyası ve Hamdullah Suphi • Derviş KILINÇKAYA	55
Hamdullah Suphi (Ö. 1966) ve Türk Düşüncesindeki Yeri • İbrahim MARAŞ	63
Hamdullah Suphi'nin İzinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi • Erol BARIN	75
Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Eğitim ve Kültür Hayatımıza Katkıları • Fahri TEMİZYÜREK	85
Hamdullah Suphi'nin Türk Yurdu Dergisindeki Nutukları • İbrahim ATABEY	93
Türk İstihbaratçısı Ahmet Esat Tomruk'un (İngiliz Kemal) Romanya Hatıralarında Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Gagauzlar • Abdulkerim DİNÇ	111
Hamdullah Suphi Tanrıöverin Gagauz Millî Kimliğin Üsüselmesindeki Rolü • Güllü KARANFİL	120
Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Gagauz Türklerine Hizmetleri • Fahri TEMİZYÜREK	137
Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Gagauz Türkleri • Yonca ANZERLİOĞLU	143
Hamdullah Suphi Tanrıöverin Balkan Türklüğüne Bakışı • Fusun Menşure ORAL	153
Karmaşa Çağında Organski'yi Hatırlamak: Doğu Avrupa'daki Gerilimlerin Küresel Bağlamı • Mehmet Akif OKUR	161
Moldova Dış Politikasında Gagauzların Yeri • Emre KARTAL	171
Transinyester Sorunu: Moldova'daki Rus Azınlık ve Moldova'nın Dış Siyasetine Etkisi • Rüştü KAYA	183
Sözlü Kültür Ürünlerinin Göç Yoluyla Aktarımı: Gagauz Manileri Örneği • Ali YAKICI	205
Gagauz Atasözlerinde Kadın ve Anadolu'daki Atasözleri ile Karşılaştırılması • Ayşe Filiz YAVUZ	215
Gagauz Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Sorunlar • Nadejda ÖZAKDAĞ	221
Batı Karadeniz Havzasında İstikrarsızlığa İlişkin Riskler Karşısında Gagauzlar • Yalçın SARIKAYA	239
Gagauz Türkleri Dil, Tarih ve Kültürünün Temel Kaynakları • Necati DEMİR	251
Nikolay Baboglanun "Düncürçülük" Anıttasının İstoriyası • Anku BOEVA	275
Post-Sovyet Dönemde Jeopolitik Açıldan Gagauz Nüfusu • Bülent AKSOY	281
Karadenizin Kuzeyindeki Etnik ve Dini Oluşumların Tarihi Arka Planı ve Günümtüze Yansımaları • Üçler BULDUK	293
Rusya'nın Bağımsız Devletler Topluluğuna Yönelik Kültür Politikası (2008-2015) • Alper ALP	305
Gagauz Kültüründe Hidrelez • Lübov ÇİMPOEŞ	317
Gagauzyanın Gelişmesinde Türk Diplomasisinin Rolü • Piotr PAŞALI	327
Cumhuriyet Döneminde Kimlik, Vatandaşlık ve Gökoğuzlar • Seyfi YILDIRIM	331
Demirel'in Gagauz Türkleri ile İlgili Çalışmaları • Selçuk DUMAN	347
Gagauz Mânî ve Türküleri ile Deliorman-Dobruca Mânî ve Türküleri Arasında Dil Yakınlığı ve Gagauz Kitap Türkçesi • Ahmet CEBECİ	363

RUSYA'NIN BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞUNA YÖNELİK KÜLTÜR POLİTİKASI (2008-2015)

Doç.Dr.Alper ALP

Gazi Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada Rusya Federasyonunun Bağımsız Devletler Topluluğu teşkilatına kazandırmak istediği şekil ve içerikte önemli bir boyutu oluşturan güncel kültürel politika ele alınmıştır. Rus yetkililer petrol ve doğal gaz gelirlerinin çok büyük rakamlara ulaşmasıyla güçlenen ekonomileriyle yeniden küresel güç olarak dünya siyasetine katılmayı hedeflediklerini açıkça ifade etmişlerdir. 2008 yılı bu sözleşimin Kosova meselesi sebebiyle icraata dökülmeye başladığı yıl olmuştur. Abhazya ve Güney Osetya'da sert yüzünü açıkça gösteren Rusya eski Sovyet coğrafyasında sahip olduğu yumuşak güç zeminini de daha aktif bir şekilde harekete geçirmiştir. Çalışmamızda Bağımsız Devletler topluluğu genelinde 2015 yılına kadar uyguladığı genel politika ve geliştirdiği ikili ilişkiler bu çerçevede incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Orta Asya, Güney Kafkasya, Kültürel İlişkiler

The Culture Policy Of Russia Towards Commonwealt Independent States (2008-2015)

Abstract

In this study, current culture policy comprising a significant dimension in the form and content that Russian Federation would like to make the organi-

zation of Commonwealth Independent States attain was examined. Russian authorities expressed clearly that they aimed at interfering in the global politics as a new global power with its economy growing by reaching very big number in their petroleum and natural gas incomes. 2008 was the year when these words started to be activated with the Kosovan issue. Showing its harsh face in Abkhazia and South Ossetia, Russia activated the soft power ground which it had in the former Soviet geography in a more active way. In this study general policy applied throughout Commonwealth Independent States up to the year 2015, and the mutual relations developed in this sense were investigated.

Keywords: Russian Federation, Central Asia, Southern Caucasia, Cultural Relations

Giriş

Rusya Federasyonu 2008 yılından itibaren dış siyasetinde Abhazya ve Güney Osetya'ya 2014 yılından itibaren ise Ukrayna'daki fiil müdahaleleri ile Sovyetler Birliği dönemini hatırlatan adımlar atmıştır. Dış siyaset çerçevesindeki sorunlarda askeri güç kullanmış ve uluslara arası teşkilatlar bu hamleler karşısında sonuç alıcı düzeyde yeterli bir sorumluluk üstlenememişlerdir.

Kosova'nın, ABD desteği ile Sırbistan'dan bağımsızlığını kazanması Rusya'nın Balkanlar'daki en önemli ortağına karşı bir müdahale olarak görülmüştür. Rusya'nın buna verdiği karşılık ABD'nin desteklediği Sakaşvili yönetimindeki Gürcistan'a müdahale etmek olmuştur. Gürcistan'a bağlı iki özerk bölge olan Abhazya ve Güney Osetya'yı bağımsız birer devlet olarak tanıyan Rusya onların bu statülerinin devamını sağlayacak siyasi ve askeri tedbirleri de almıştır. Eski bir Sovyet Cumhuriyeti ve Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi olan Ukrayna'nın Avrupa Birliği ve NATO'ya davet edilmesi, Ukrayna'nın da bu davete olumlu yaklaşım sergileyen politikası Rusya'yı yeniden harekete geçirmiş; Kırım bölgesi Rusya'ya ilhak edilmiş, Ukrayna ise parçalanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Rusya'nın buradaki hamlelerine karşı Avrupa Birliği ve ABD'nin tepkileri yeteriz kalmış, Rusya'nın geri adım atmasını sağlayacak çapta tedbirler alınamamıştır.

Rusya'nın Çarlık ve Sovyetler Birliği dönemlerinden itibaren nüfuz sahası olan bölgelerde günümüzde de çok etkin ve belirleyici bir aktör olduğu ortadadır. Bu etkinliğin temellerinde Çarlık döneminden beri uygulanan kültür politikalarının önemli bir payı vardır. Sovyet devrinde

daha fazla önem kazanan bu kültür politikaları Bağımsız Devletler Topluluğu çatısı altında da sürdürülmektedir.

A) Bağımsız Devletler Topluluğu Geneline Yönelik Kültür Politikasının Genel Esasları

Rusya Federasyonu, Bağımsız Devletler Topluluğu teşkilatının kurulduğu günden bu yana giderek kapsam ve içeriği genişleyen bir kültürel işbirliği siyaseti izlemektedir. 2008 yılından itibaren somut adımlarla görülen Rusya'nın dış politikadaki etkinlik düzeyinin artışı kültür siyasetine de yansımıştır.

Rusya Federasyonu, Bağımsız Devletler Topluluğu'nun diğer üyeleri ile ikili ilişkilere, bölgesel anlaşmalara, dostluk ve işbirliğine dış politikasında öncelik vermiştir. Her yıl düzenlenen gayri resmi zirveler ve devlet başkanları konseyi ile her alanda olduğu gibi kültür sahasında da işbirliği kanallarını geliştirmeye yönelik somut adımlar atmıştır.¹

Bağımsız Devletler Topluluğu kamuoyunun dikkatini belirli alanlara toplamak için her yıl bir faaliyet veya çalışma alanı öne çıkarılmıştır. 2008 Ekim ayında Bişkek'te yapılan BDT zirvesinde 2008 *Ulaşım*, 2009 *Enerji*, 2010 ise *Bilim ve Keşif Yılı* ilan edilmiştir.² Mayıs 2009'da Astana'da yapılan BDT Devlet Başkanları zirvesinde bu yılın aynı zamanda *Gençlik Yılı* olarak ilan edilmesi kararlaştırılmıştır.³ Bişkek zirvesinde bütün Bağımsız Devletler Topluluğu coğrafyasında 2010 yılının İkinci Dünya Savaşının bitişinin 65. yılı olması sebebiyle *Büyük Vatan Savaşı Muharıpleri Yılı* olarak anılması gündeme gelmiştir.⁴ Ekim 2009'da Kişinev'deki zirvede 2010 yılının "*Birlikte Kazandık.*" sloganı ile zaferin 65. Yılı olarak kutlanması kararlaştırılmış, böylelikle ortak geçmişe vurgu yapılmıştır.⁵

1 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliticeskaya i Diplomaticeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2008 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2009, s.44. "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliticeskaya i Diplomaticeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2009 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2010, s.57. "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliticeskaya i Diplomaticeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2010 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2011, s.51.

2 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliticeskaya i Diplomaticeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2008 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2009, s.44.

3 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliticeskaya i Diplomaticeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2009 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2010, s.58.

4 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliticeskaya i Diplomaticeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2008 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2009, s.45.

5 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliticeskaya i Diplomaticeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v

2011 yılında Bağımsız Devletler Topluluğunun kuruluşunun 20. yılı öne çıkarılmıştır. 20 Aralık 2011'de Moskova'daki gayri resmi zirvede bir bildirge imzalanmıştır. Bildirgede işbirliğini devam ettirme kararlılığı vurgulanmıştır. İşbirliğini karşılıklı anlayış, birlikte çalışma, hayat standartlarını geliştirme, karşılıklı ilişkileri genişletme yoluyla sıkılaştırma prensibinin benimsendiği belirtilmiştir. Bağımsız Devletler Topluluğunda seçimler ve referandumlarda gözlemcilik kurumunun rolünü artırma kararı alınmıştır.⁶

2013 Bağımsız Devletler Topluluğu genelinde *Ekolojik Kültürü ve Çevreyi Koruma Yılı* olarak kabul edilmiştir.⁷ 2015 *Büyük Vatan Savaşı Mubaripleri Yılı*, 2016 ise *Eğitim Yılı* ilan edilmiştir.⁸

Minsk'te topluluğun beşeri ilişkilerden sorumlu birimlerinin yöneticilerinin toplantısında 2010, II. Dünya Savaşının sona ermesinin 65. yılı ile bağlantılı bir şekilde *Tarihi ve Kültürel Miras Yılı* olarak kabul edilmiştir. Buradaki çalışmalar çerçevesinde ortaya çıkan Kültür Başkenti programı 4 Ekim 2010 tarihinde Moskova'da Kültür İşbirliği Konseyinin toplantısında tasarı olarak kabul edilmiştir. 2011 yılı için Beyaz Rusya'nın Gumel ve Rusya'nın Ulyanovsk şehirleri Kültür Başkenti olarak seçilmiştir. 5 Aralık 2012 tarihinde se Aşkabat'taki Bağımsız Devletler Topluluğu Devlet Başkanları Konseyi zirvesinde *Kültür Başkenti Programı* ile ilgili karar kabul edilmiştir. 2012 yılında Kültür Başkenti olarak Kazakistan'ın Astana ve Türkmenistan'ın Marı şehirleri seçilmiştir. 2013 yılında Azerbaycan'ın Gabala, Ermenistan'ın Gümrü, Beyaz Rusya'nın Mogilev şehirleri Kültür Başkenti olmuşlardır. 2014 yılında Kazakistan'ın Almatı ve Kırgızistan'ın Oş şehirleri bu statüyü devralmışlardır. 2015 yılı için Rusya'nın Voronej ve Tacikistan'ın Kulyab şehirleri seçilmiştir. 2016 yılının Kültür Başkenti Türkmenistan'ın Daşoğuz şehri olmuştur. Program çerçevesinde çeşitli festivaller, konserler, bilim ve sanat toplantıları düzenlenmiştir. 2017 yılında ise Azerbaycan'ın Gence şehri bu programın merkezi olacaktır.⁹

2009 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2010, s.58.

6 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2011 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2012, s.49.

7 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2012 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2013, s.43.

8 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2014 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2015, s.53-54.

9 <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=19155>

Kültürel ve beşeri faaliyetlerin daha kalıcı ve programlı yürütülmesi için Rusya Federasyonu hükümeti ile Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Devletler Arası Sosyal İşbirliği Fonu arasında 22 Nisan 2009 tarihinde Moskova'da bir anlaşma imzalanmıştır. Bu çerçevede bir faaliyet olarak 24-25 Eylül 2009 tarihlerinde Kışinev'de Bağımsız Devletler Topluluğu *Yazar ve Bilim Adamları IV. Forumu* gerçekleştirilmiştir.¹⁰

2010 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu üyelerinin genç nüfusu kültürel ve beşeri faaliyetlerin merkezine alınan başlıklardan olmuştur. Üye ülkelerin gençleri arasındaki bağların kuvvetlendirilmesi için çalışmalar yapılması üye ülkelerce kabul edilmiştir.¹¹

2014 yılında Büyük Vatan Savaşı zaferinin 70. yılı öncesinde Bağımsız Devletler Topluluğu Halklarına ve dünya kamuoyuna yönelik bir çağrı yayınlanmıştır. Savaşın kendileri açısından önemi ve değeri vurgulanmış, bu bakış açısını yıpratmaya yönelik girişimler eleştirilmiştir. Bu çağrıya Ukrayna ve Moldova hariç bütün üye ülkeler imza atmıştır.

Bağımsız Devletler Topluluğu, Devlet Başkanları Konseyinin Şubat ayındaki kararıyla Sovyet Halkının elde ettiği Büyük Vatan Savaşı Zaferinin 70. yılını kutlama ve bu kapsamdaki etkinlik programı kabul edilmiştir. Muhariplerin himaye edilmesi için sosyal destek, Sovyet savaşçılarının hatıralarını ebedileştirmek için uluslararası bilimsel konferanslar düzenlemek, gençlik toplantılarını, hatıra araştırmalarını aktif hale getirmek, hatıratlar yayınlamak, ansiklopedi ve diğer yayınlara yer vermek gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.¹²

Ekim 2015'te Kazakistan'ın başkenti Astana'da edebiyat ve bilim entelektüelleri 10. Forumu düzenlenmiştir. 2016'daki eğitim yılı etkinlikleri çerçevesinde pedagoji alanında çalışanların niteliklerini artırmak için hazırlanan tasarı üzerindeki çalışmalar tamamlanmıştır. Ödül olarak Bağımsız Devletler Topluluğu'nda *Eğitimin Mükemmeli Madalyası* da hazırlanmıştır.

10 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2009 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2010, s.58.

11 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2010 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2011, s.53.

12 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2014 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2015, s.53-54.

2016-2017 yıllarında 2020 yılına kadar sürecek olan Bağımsız Devletler Topluluğu gençleri işbirliği stratejisi kapsamındaki etkinliklerin gerçekleştirilmesi kararı onaylanmıştır. Yine Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri arasında Beden Eğitimi ve Spor stratejisinin gerçekleştirilmesi de onaylanmıştır. Ayrıca *Avrasya Kadın Forumu* da bu yıl içinde düzenlenen önemli bir kültürel faaliyet olarak değerlendirilebilir.

Bağımsız Devletler Topluluğunda Sovyetler birliğinden miras kalan ortak devlet kültürünü yeni koşullara göre yaşatmayı hedeflediği anlaşılan çok önemli bir karar daha 2015 yılı içerisinde alınmıştır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığı bünyesindeki Rusya Devlet Hizmetleri Akademisi Bağımsız Devletler Topluluğu çerçevesinde devlet yönetimine kadrolar hazırlama alanında temel kurum statüsünü almıştır¹³.

B) Rusya Federasyonunun Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleriyle İkili Kültürel İlişkileri

Beyaz Rusya ile ilişkiler çerçevesinde 2009 Beyaz Rusya'da, *Rusya Kültürü Yılı* 2010 yılı ise Rusya'da *Beyaz Rusya Kültürü Yılı* olarak kabul edilmiştir.¹⁴ Böylelikle sıkı kültürel ilişkiler devam ettirilmiştir. Beyaz Rusya'daki *Rusya Kültürü Yılı* kapsamında çok sayıda çalışma yapılmıştır.¹⁵ 2010 yılında bu defa Rusya'da *Beyaz Rusya Kültür Günleri* canlı kutlamalara vesile olmuştur.¹⁶ 2011 yılında Beyaz Rusya ile ilişkiler dinamik bir şekilde gelişmeye devam etmiş, devlet birliği sağlama süreci başlamıştır. Devlet Konseyi, bakanlar konseyi, parlamento toplantıları ve bakanlıkların birlikteliği yolunda önemli adımlar atılmıştır¹⁷. 2013 yılında Minsk'te *Eski Rusya'nın Hristiyanlığa geçişinin 1025. yılı* bütün yerel kilise yöneticilerinin katılımı ile kutlanmıştır.¹⁸ 29 Mayıs 2014'te Astana'da Beyaz Rusya ve Kazakistan ile birlikte Avrasya Ekonomik

13 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitiçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2015 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2016, s.54.

14 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitiçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2008 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2009, s.49

15 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitiçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2009 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2010, s.58.

16 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitiçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2010 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2011, s.55.

17 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitiçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2011 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2012, s.52.

18 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitiçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2013 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2014, s.48.

Birliği'nin kuruluşuna dair imzalar atılmıştır. Bu ekonomi teşkilatının dayanağı ve başarı teminatı olarak zengin dostluk tarihi, iyi komşuluk ve birlikte çözüm bulma potansiyeli gibi hususlar vurgulanmıştır.¹⁹ 2015 yılında Vitebsk şehrinde Slav Pazarı festivali düzenlenmiştir. Büyük Vatan Savaşı zaferinin 70. Yılı kutlamalarına Beyaz Rusya samimi bir şekilde katılmıştır.²⁰ Beyaz Rusya ile ilişkiler herhangi bir siyasi sorun olmamasının da katkısıyla kültürel alanda çok olumlu bir düzeyde devam etmiştir.

Ukrayna ile ilişkiler değişken bir seyir takip etmiştir. 2008 yılında, 31 Mart 1997'den beri yürürlükte olan Rusya-Ukrayna dostluk, işbirliği ve birlikte çalışma anlaşması uzatılmıştır. Ukrayna yönetiminin toplumsal, siyasi hayatta Rus karşıtı tavır sergilemesi Rusya Federasyonu hükümetini rahatsız etmiştir. Ortodoksluđa olumsuz bakış, İkinci Dünya Savaşı sırasında Ukrayna'daki Sovyetler Birliği karşıtı mücadeleyi sempati besleyen yorumların yükselmesi, Ukrayna'ya Rus siyasetçi ve aktivistlerin girişine kısıtlama getirilmesi ikili ilişkilere eksi yönde etkilemiştir. Rusya'da fevkalade hoşnutsuzluğa sebep olan hususlardan biri de ortak tarih olarak görülen bazı dönemlerin, örneğin 1932-1933 yıllarındaki açlık probleminin siyasi propagandalarda kullanılma şekli olmuştur. Sovyetler Birliği çağında, 20. yüzyılın 30'lu yıllarında yaşanmış trajik olayların Kiev yönetimi tarafından Ukraynalılara karşı özellikle icra edildiği şeklinde anlatılmasına Rus yetkililer tepki göstermiştir.

Rusya, hükümet komisyonları aracılığıyla yurt dışındaki Rus kökenlilere dair işlerle ilgili olarak Ukrayna'daki Rus dilli organizasyonlarla birlikte hareket etmektedir. Onlarla ortak çalışmalar daha etkin hale gelmiştir.²¹ Rus nüfuzu 2009 yılında Ukrayna'da V.Yuşenko önderliğindeki siyasetin Rus korkusuna ağırlık vermesine sebep olmuş, Rusya ile ilişkilerin güven veren bir zemine oturmasına engel olmuştur. Rusya ise Patrik Kiril'in Ukrayna'yı ziyaret etmesini sağlayarak bölgedeki Ortodoksların hamisi olduğunu göstermeye çalışmıştır.²²

19 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2014 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2015, s.51.

20 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2015 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2016, s.59.

21 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2008 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2009, s.50-51.

22 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2009 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2010, s.61-62

2010 yılında Viktor Yanukoviç'in Ukrayna başkanlığına seçilmesiyle Rus-Ukrayna ilişkileri Rusya açısından olumlu bir yola girmiştir. İki ülke devlet başkanları arasında 11 buluşma gerçekleştirilmiştir. İkili ilişkilerin geniş çaplı olarak gözden geçirilmesi için Mayıs ayında Kiev'de ve Kasım ayında Moskova'da komisyonlar arası görüşmeler yapılmıştır. Rusya donanmasının Ukrayna sularında bulunma hakkını 2017'den itibaren 25 yıl uzatan anlaşma imzalanmıştır.²³ Stratejik çıkarları açısından çok önemli olan bu anlaşma Rusya'nın, Ukrayna siyasetinden duyduğu rahatsızlığı azaltmıştır. 2012 yılında Ukrayna ile ilişkiler olumlu yönde gelişmeye devam etmiş, diplomatik ilişkilerin kuruluşunun 20. Yılı, işbirliği ve ortaklık anlaşmalarının ise 15. yılı kutlanmıştır.²⁴

2013 yılında Ukrayna iç siyasetindeki bunalımları bahane eden Rusya bu ülkedeki gelişmelere müdahale etme hakkı doğduğunu açıkça ilan etmiştir. Böylelikle Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerini siyasi ortaktan ziyade siyasi uydu olarak gördüğü anlaşılmıştır. *Eski Rusya'nın Hristiyanlığa geçişinin 1025. yılı* Ukrayna'da Temmuz ayında kutlanması da Rusya'nın belirlediği siyaseti kültürel düzeyde de olsa uygulamaktan geri durmadığını ortaya koymuştur.²⁵ 2014 yılında Rusya-Ukrayna ilişkileri Yanukoviç'in devrilmesi, Kırım'ın işgali ve ardından Rusya tarafından ilhak edilmesi sebebiyle çok gergin bir seviyeye çıkmıştır.²⁶

Rusya ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin önemli parçalarından biri de sosyal işbirliğidir. 2007-2009 yılları arası için belirlenen programa uygun olarak Rusya Federasyonu tarafından Azerbaycan'da, Rus dilinin, Rus enformasyon ve eğitim sahasının mevkiinin korunması, Rus kökenlilerin haklarının güvence altına alınması çalışmaları yürütülmüştür. Bakü'de M.V.Lömanosov Moskova Devlet Üniversitesinin şubesi açılmıştır. Rusya Kültür Bakanı A.A. Avdeyev'in Bakü ziyareti sırasında 2009-2010 yıllarında Kültür alanında işbirliği için anlaşma imzalanmıştır.²⁷

23 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2010 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2011, s.55.

24 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2012 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2013, s.43-44.

25 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2013 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2014, s.50.

26 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2014 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2015, s.57.

27 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v*

2009 yılında beşeri bağlantılar geleneksel olarak aktif bir şekilde gelişmiştir. Mart ayında Rusya Bilim ve Kültür Merkezi açılmıştır. Haziran ayında Rusya'da, *Azerbaycan Günleri* düzenlenmiştir. Eylül ayında Azerbaycan'da, *Rusya Kültür Günleri* düzenlenmiştir. Kasım ayında *Rus Kitabevi* açılmıştır.²⁸ 2013 yılında iki ülkenin devlet başkanları himayesinde Azerbaycan'da *III. Bakü Uluslararası Beşeri Forumu* gerçekleştirilmiştir.²⁹ Ekim 2014'te *IV. Bakü Uluslararası Beşeri Forumu* düzenlenmiştir.³⁰ Bütün bu çalışmalardan son yıllarda Rusya Federasyonu'nun Azerbaycan'da kültürel ve beşeri sahada çok yönlü bir atılım yaptığı görülmektedir.

2008 yılında Rusya Federasyonu 1988 Ermenistan depreminin yıl dönümü dolayısıyla yapılan etkinliklere katılarak ortak geçmişe verdiği önemi ortaya koymaya çalışmıştır. Yine bu yıl içerisinde Rusya kültür sezonu çerçevesinde beşeri ilişkilerin önemi vurgulanmıştır.³¹ Nisan 2009'da Erivan'da beşeri bağlantıları güçlendirmeye yönelik olarak Rusya Bilim ve Kültür Merkezi açılmıştır. Rusya Federasyonunda ise Ermeni Kültürü sezonu etkinlikleri düzenlenmiştir.³² 2012 yılında Ermenistan ile diplomatik ilişkilerin kuruluşunun 20. yılı kutlanmıştır. Dostluk, işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma anlaşmasının 15. yılı anılmıştır.³³ 2015 yılında Ermenistan'la ilişkiler çerçevesinde Putin'in, asılsız Ermeni iddialarının 100. yılı törenlerine katılması Rusya'nın tarihi meseleleri siyasi çıkarları doğrultusunda değerlendirmekten çekinmediğinin bir göstergesidir. Moskova'da 70. Zafer yılı kutlamalarına Ermenistan tarafının katılımı da gerçekleşmiştir. Rus dış politikasının belirleyicileri, bu katılımları ortak manevi değerlere verilen önemi ve stratejik işbirliğini ortaya koyan işaretler olarak değerlendirmişlerdir. 2015 yılında

2008 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2009, s.54-55.

- 28 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2009 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2010, s.66.
- 29 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2013 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2014, s.50.
- 30 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2014 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2015, s.61.
- 31 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2008 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2009, s.56.
- 32 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2013 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2010, s.67.
- 33 "Prostranstvo SNG", *Vneşnepolitičeskaya i Diplomičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2012 godu Obzor MİD Rossii*, Moskva-2013, s.45.

Ermenistan ile eğitim, bilim, enformasyon ve kültür alanında ilişkilerin gelişmesindeki en önemli adımlardan biri Moskova Devlet Üniversitesi Erivan şubesinin açılmasıdır.³⁴

Güney Kafkasya Cumhuriyetlerinden Gürcistan'la ilişkiler 2008 sonrasında gayri resmi temaslar halinde yürütülmüş, siyasi problemlerin ağırlığı sebebiyle kültürel ve beşeri sahada herhangi somut bir adım atılamamıştır.

Orta Asya Cumhuriyetleri ile Rusya arasında bu dönemde kültürel faaliyetler ve işbirliğinde bir artış olmuştur. Kazakistan bu coğrafyada Rusya Federasyonunun en yakın ortağı olagelmıştır. Medvedev ve Nazarbayev 2009-2010 yılları için birçok alanın yanı sıra bilimsel ve sosyal alanda işbirliği antlaşmaları imzalamışlardır³⁵. 2010 yılında Kazakistan'la devlet başkanları düzeyinde 11 görüşme yapılmıştır³⁶. Bu görüşmelerin sonuçlarından biri de 2011 yılında Moskova'da Rusya ile Kazakistan arasında bilim ve yeni teknoloji alanında işbirliği için alt komisyon toplantısının yapılması olmuştur. Toplantıda ortak bilimsel, teknolojik ve inovasyon projeleri düzenlenmesi konusunda uzlaşmaya varılmıştır.³⁷ Temmuz ayında Rusya ile Kazakistan arasında süregiden iyi komşuluk ve müttefiklik ilişkileri bir antlaşma ile vurgulanmıştır.³⁸

2008 yılında Tacikistan'da iki yıl içinde Rus yükseköğretim kurumlarının şubelerinin açılması için antlaşmalar imzalanmıştır³⁹. Rusya, Tacikistan ilişkilerinin kültürel alanda geliştirilmesi için Tacikistan'da Moskova Devlet Üniversitesinin şubesi açılmıştır. Rusya ve Tacikistan topraklarında iki tarafın yükseköğretim kurumlarının şube faaliyetleri konusunda anlaşmaya varılmıştır⁴⁰. Şubat 2011'de hükümetler arası-

34 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2015 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2016, s.60-61.

35 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2008 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2009, s.56.

36 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2010 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2011, s.61

37 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2011 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2012, s.57.

38 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2014 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2015, s.64

39 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2008 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2009, s.56.

40 "Prostranstvo SNG", Vneşnepoliçeskaya i Diplomatıçeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2009 godu Obzor MİD Rossii, Moskva-2010, s.71.

da kültür ve enformasyon faaliyetlerinin şartları ve böyle bir kurumun kurulmasında uzlaşmaya varılmıştır. Eylül 2011'de Duşanbe'de Tacikistan'la ortak bildirge imzalanmış, geleneksel dostluk ilişkilerinin iki tarafın inisiyatifiyle geliştirilmesi hususu da bildirmede yer almıştır. Bu bildirgenin somutlaştırılmasına dönük olarak aynı ay içerisinde Duşanbe'de Rusya Bilim ve Kültür Merkezi açılmıştır.⁴¹

2008 yılında Tataristan Cumhuriyeti ve Astarhan Oblastı ile Türkmenistan arasındaki kültürel işbirliği antlaşması imzalanmıştır. Ağustos 2008'de Aşkabat'ta İ.M. Gubkina Devlet Petrol ve Gaz Üniversitesinin şubesi açılmıştır.⁴² Kültür eğitim alanında Türkmenistan'la ilişkilerde başka adımlar da atılmıştır. 2009 yılında Gazprom'un finansal desteği ile Aşkabat'ta A.S.Puşkin Rus-Türkmen Lisesi için yeni bina yapılmıştır. Nisan ayında Türkmenistan'da Rusya Kültür günleri düzenlenmiştir.⁴³ 2011 yılı için Türkmenistan'da Rus-Türkmen bilim ve inovasyon forumu düzenlenmesi konusunda anlaşmaya varılmış,⁴⁴ Haziran ayında Aşkabat'ta söz konusu forum hayata geçirilmiştir. Aynı yıl Türkmenistan'da Astarhan kültür günleri düzenlenmiştir.⁴⁵

Moskova'da Aralık 2011'de Rusya ve Kırgızistan devlet başkanları arasında yapılan görüşmede iki tarafı dostluk ilişkilerinin her alanda geliştirilmesi konusunda uzlaşmaya varılmıştır. Aynı yıl Bişkek'te Rus Bilim ve Kültür Merkezi açılmıştır. Kırgızistan'da Rusya Kültür Günleri etkinlikleri düzenlenmiştir. Kültürel işbirliğini de öngören hükümetler arası işbirliği komisyonu aktif hale getirilmiştir.⁴⁶

2008-2015 yılları arasındaki dönemde Özbekistan'la Rusya arasında kültürel alanda somut işbirliği adımları etkin düzeyde ortaya çıkmakla birlikte bazı anlaşmalar yapılmıştır.⁴⁷

41 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2011 godu Obzor MID Rossii, Moskva-2012, s.58.

42 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2008 godu Obzor MID Rossii, Moskva-2009, s.56.

43 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2009 godu Obzor MID Rossii, Moskva-2010, s.72.

44 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2010 godu Obzor MID Rossii, Moskva-2011, s.61.

45 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2011 godu Obzor MID Rossii, Moskva-2012, s.59.

46 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v 2011 godu Obzor MID Rossii, Moskva-2012, s.58.

47 "Prostranstvo SNG", Vneşnepolitičeskaya i Diplomatičeskaya Deyatelnost Rossiyskoy Federatsii v

Sonuç

Rusya Federasyonu Bağımsız Devletler Topluluğunun her alanda lider ülkesidir. Askeri, teknolojik ve ekonomik gücü ile diğer üye ülkelere katkı yapabilecek düzeydedir. Ukrayna, Gürcistan, Moldova ve zaman zaman Azerbaycan ile çıkan siyasi ihtilaflara ve görüş ayrılıklarına rağmen söz konusu coğrafyada birinci güç olma özelliği devam ettirmektedir. Rusya Federasyonunun bu güçlü konumunda geçtiğimiz iki yüzyıllık bir devlet tecrübesinin ve bu dönemde oluşan siyasi kültürün de payı büyüktür. Çarlık döneminden itibaren bugünkü Bağımsız Devletler Topluluğu sahasında idari, sosyal düzenlemeler yapan, eğitim ve kültür programları uygulayan, hedefler belirleyen merkezdir Rusya.

Sovyetler Birliği döneminde tam bir Rus dili ve kültürü egemenliği kurulmuş, böylelikle fikir ve kültür dünyası birbirine yakın bir elit zümre ortaya çıkmıştır. Sovyetlerin dağılmasından sonra da işbirliğini kolaylaştıran zeminlerden birisinin de bu olduğu görülmüştür. Benzer yapıdaki hükümet sistemleri ile benzer sorunlarla mücadele eden kamuoyu da yakınlaşmayı, işbirliğin kolaylaştıran bir başka önemli unsurdur. Rusya Federasyonu bütün bu avantajları koruyacak ve daha ileriye taşıyacak eğitim, kültür faaliyetleri düzenlemekte ve bunları kurumsal güvence altına alacak kurumları da oluşturmaya çalışmaktadır. 2008-2015 yılları arasındaki dönemde Rusya hükümetinin uyguladığı kültür politikasının içeriğine bakıldığında söz konusu çerçeve ve hedefleri daha açık bir şekilde görmek mümkündür.

2013 godu Obzor MID Rossii, Moskva-2014, s.52.